

EPISCOPUL CHESARIE CĂPĂȚÂNĂ (1825-1846)

Liliana CIOBOTARU

Mare ierarh român al secolului al XIX-lea, episcopul Chesarie Căpățână, face parte din generația renașterii noastre culturale, când arhiepiscopul Veniamin Costache lucra pentru răspândirea luminii și pentru cultivarea și înălțarea clerului în Moldova, iar mitropolitul muntean Grigorie Dascălul era în strălucirea activității sale pe teren religios, științific și patriotic totodată. La începutul secolului al XIX-lea, odată cu ieșirea de sub stăpânirea și influența fanarioților, se scriu și se tipăresc din ce în ce mai multe cărți, se pun temeliile școlilor noastre și întreaga societate se îndrepta încet spre o înăvuiere culturală în care clerul nostru înalt era tot în frunte contribuind la această „epocă mângâietoare pentru biserica orientală”¹. În această operă de redeşeptare a neamului îi revine o parte însemnată și episcopului Chesarie de Buzău, un pastor bun cu multe calități sufletești alese și cu dorința de a lucra mai mult decât stricta datorie putea să i-o ceară.

Constantin Căpățână (numele de botez), fiu al lui Efrem Cavafu și al Dragnei, s-a născut în anul 1784² la București³ din părinți români fără avere, cum reiese din mărturisirile contemporanului său I. D. Petrescu, care precizează că tatăl său se stabilise „lângă bărăția veche din Capitală”⁴. De la vârsta de treisprezece ani, tânărul Constantin este încredințat lui Iosif de Sivas, cel dintâi episcop al Argeșului (1793–1820), care văzându-l înzestrat cu inteligență aleasă și bună purtare, îl dădu la școala grecească de la biserica Domnița Bălașa, aflată sub conducerea vestitului dascăl grec Lambru Fotiadis. A învățat apoi la școala de psaltichie a lui Dionisie Fotino, fiind coleg cu Anton Pann. În timpul școlii s-a remarcat ca un elev foarte sârguincios și disciplinat, atrăgând atenția tuturor, mai ales prin închinarea lui spre o viață

¹ D. Furtună, *Chesarie episcopul Buzăului, viața și meritele sale*, Tipografia Românească, București, 1913, p. 5.

² După cum arată inscripția de pe piatra mormântului său care se află la Episcopia Buzăului.

³ Nicolae Iorga, *Istoria Bisericii Românești și a vieții religioase a românilor*, Ed. Ministerului de Culte, București, 1928, p. 253.

⁴ D. Furtună, *op. cit.*, p. 6.

retrasă și liniștită. După terminarea școlii, la îndemnul protectorului său, Iosif al Argeșului, Constantin Căpățână intră în tagma monahală, la mănăstirea Antim cu numele de Chesarie. La mănăstirea Antim se afla pe atunci și diaconul Grigorie, viitorul mitropolit, dascăl, cunoscător de teologie și limba elenă și auzind de intrarea în monahism a tânărului dascăl Constantin, el a exclamat: „Frate, el era demult călugăr, iar acum s-a îmbrăcat doar în haine călugărești”⁵. Numele de Chesarie n-a fost dat la întâmplare, ci după numele fostului episcop de Râmnic, Chesarie, protectorul lui Iosif. Acesta din urmă fusese în tinerețe ucenicul lui Chesarie, episcop al Râmnicului (decedat în 1780), față de amintirea căruia păstra o adâncă evlavie. De altfel, atunci când Iosif al Argeșului a dat binecuvântarea ucenicului său Chesarie, i-a făcut și urarea ca să ajungă și el ca Chesarie al Râmnicului. La fel va proceda și Chesarie, când va ajunge episcop al Buzăului, el va da numele protectorului său Iosif⁶, ucenicului său, care avea să ajungă Mitropolitul Iosif Naniescu al Moldovei.

Încă de când era tânăr iubea viața liniștită și retrasă. Locuința și-o avea la început în chiliile de la biserica Antim, acest *tânăr bătrân* cum i se zicea ori „mișelin”⁷, devine în scurt timp, arhidiaconul episcopului care-l luase sub protecția sa, de la care a învățat, în primul rând să prețuiască biserica și cultura. După moartea lui Iosif al Argeșului, în 27 octombrie 1820, Chesarie ajunge econom al mănăstirii Antim. În această calitate, Chesarie s-a impus printr-o cinste exemplară și printr-o muncă neobosită și pricepută, fapte ce îl determină pe Mitropolitul Grigorie IV Miculescu să-l ia pe lângă el, în anul 1823 ca „vătaf” sau econom la Mitropolie.

În anul 1824 scaunul episcopal de la Buzău a devenit vacant prin retragerea la mănăstirea Căldărușani a episcopului din acea perioadă Gherasim Rătescu (1819-1824), această funcție monahală având imediat doi pretendenți și anume pe arhierii Samoil și Palada⁸. Mitropolitul Grigorie IV respinge candidaturile acestora și apreciind însușirile fără de egal ale lui Chesarie, l-a recomandat domnitorului muntean din acea vreme, Grigorie Ghica, insistând chiar pentru alegerea lui Chesarie ca episcop de Buzău. În inscripția de la schitul Rătești restaurat de el în 1844 se zice „întru al 19-lea an al păstoriei

⁵ Mitropolitul Iosif Naniescu, în *Biserica Ortodoxă română*, 1893, apud Pamfil C. Georgian, *Chesarie, Episcopul Buzăului 1825-1846*, Ed. Sfintei Episcopii a Buzăului, 1946, p. 9.

⁶ Acesta era un obicei, care devenise o tradiție în tagma călugărească, și anume un călugăr mai bătrân dădea ucenicului său numele pe care îl avusese unul din înaintașii săi, de preferință al aceluia pe lângă care crescuse.

⁷ D. Furtună, *op. cit.*, p. 7.

⁸ Pamfil C. Georgian, *op.cit.*, p.10.

sale”⁹, deci anul începerii episcopatului său la Buzău este 1825. Toate calitățile sale, purtarea lui cea blândă, caracterul său serios, modestia smerenia și blândețea sa, fac să fie ales ca episcop în scaunul Buzăului, în data de 5 aprilie 1825, hirotonisit de mitropolitul Grigorie IV iar în anul 1834 devine locțiitor al Mitropolitului Ungro-Vlahiei.

Vreme de 21 de ani, în tot timpul episcopatului său, Chesarie a fost de o virtute ireproșabilă, iubitor al vieții călugărești, el sfătuia pe cei ce veneau la el să învețe a muri bine, nu a trăi bine. Cu prilejul instalării sale ca episcop de Buzău, el a redactat după cum se obișnuia, un impresionant cuvânt de instalare¹⁰ (vezi anexa), scris chiar de mâna lui cu litere chirilice. Acesta este un adevărat imn de slavă, plin de iubire creștinească și de o însemnată valoare patriotică, închinat patriei și anului 1821, în care vedea momentul renașterii naționale a românilor.

Episcopul Chesarie, ca toți ierarhii, a fost un mare patriot. Chiar la instalarea în scaunul de episcop și-a expus părerea sa despre faptul că este adeptul unirii „multora într-una”. El compară patria cu universul în care atracția universală dă unitate și arată că oamenii pe pământ s-au despărțit în decursul istoriei, formând popoare, după „seminție și rudă”. Patria, în viziunea lui, este „cea mai înaltă râvnă omenească”, de aceea cei ce mor în pământ străin vor să li se aducă rămășițele pământești „în pământul strămoșilor, adică în patrie”. Episcopul Chesarie îndemna poporul la unire, de la care vine tot binele, în contrast cu „blestemata neunire de la care au venit toate amărățile nenorociri”. În opinia sa, pentru români ceasul deșteptării a venit la 1821, considerându-l pe Tudor Vladimirescu „omul bunătății Domnului”. Ierarhul buzoian arată că unirea și iubirea de patrie au întemeiat stâlpi eterni, iar neunirea și egoismul au lăsat numai mormânturi, de unde reiese că episcopul Chesarie a fost animat de înalte trăsături morale și de profunde sentimente patriotice pe care a încercat și a reușit să le trimită urmașilor și credincioșilor săi. Întreaga societate românească era străbătută de un puternic curent patriotic, animat printre alții și de Petru Maior, Nicodim Greceanu, Grigorie Miculescu, episcopul Iosif de la Argeș.

Păstorirea lui Chesarie îl arată ca fiind o figură însemnată, plin de evlavie și săvârșitor de slavă bisericească, a realizat fapte ale căror urme sunt neșterse până astăzi în episcopia și în eparhia Buzăului. Găsind Eparhia Buzăului cu multe lipsuri și cu biserici ruinate, a reamenajat zeci de lăcașuri, mănăstiri, schituri, metoace și biserici, devenind astfel un mare ctitor. Episcopul Chesarie s-a remarcat printr-o activitate gospodărească fără

⁹ Nicolae Iorga, *Inscripții din Bisericile României*, Institutul de Arte Grafice și Ed. Minerva, fascicula 1, București, 1905, p. 69.

¹⁰ Pamfil C. Georgian, *op.cit.*, p.75.

precedent și ca sprijinitor al culturii, inițiind o vastă activitate de reparare și reconstrucție a bisericilor și mănăstirilor din eparhie, pe care le-a salvat de la ruină și distrugere.

În vremea lui Chesarie s-a desfășurat o amplă activitate de reconstrucție în etape a ansamblului episcopal de la Buzău: în anul 1834 biserica episcopală, în 1839 clopotnița, în anul 1841 paraclisul¹¹ episcopal „Sfinții Împărați Constantin și Elena” iar în anul 1844 palatul episcopal care a fost rezidit într-o autentică arhitectură brâncovenească¹². Vechea Catedrală Arhiepiscopală, lăcaș de cult ce datează din anul 1649 este ctitoria voievodului Matei Basarab al Țării Românești (1632-1654), fiind zidită pe locul altei biserici mai vechi (probabil din vremea domnitorului Radu cel Mare). Între anii 1832-1834 biserica a suferit o radicală transformare, din cauza cutremurelor (din 1802 și ianuarie 1838) precum și o vicisitudinilor timpului, astfel, episcopul Chesarie este nevoit să ia măsuri de refacere a bisericii episcopale. Tot acum tâmpla de zid este înlocuită cu una lucrată în lemn, iar pe afară, biserica este împodobită cu o „frumoasă arhitectură” renovată de arhitectul Schlatterm¹³. Tot atunci este restaurată și pictura interioară a bisericii, realizată în tehnica fresco, stil neoclasic, de către pictorul Nicolae Teodorescu, ajutat de elevii școlii de zugrăvi de subțire, printre care și nepotul său, nimeni altul decât marele pictor Gheorghe Tattarescu. La sfințirea acestei biserici episcopale, Dionisie Romano a ținut o cuvântare prin care a lăudat activitatea lui Chesarie pentru lăcașurile Domnului, pomenind și despre restaurarea mănăstirii Berca făcută tot de episcopul Chesarie¹⁴.

Tot episcopul Chesarie a refăcut și Complexul Brâncovenesc de la Râmnicu Sărat, după degradarea în urma unor cutremure, mănăstirea cu hramul „Adormirea Maicii Domnului” fiind reparată în anul 1832, sub îngrijirea acestuia. Între anii 1825 și 1828, cu osârdia și cu cheltuiala episcopului s-a construit și biserica mare de la mănăstirea Ciolanu, închinată sfinților apostoli Petru și Pavel. Biserica a fost zugrăvită și pictată de Nicolae Teodorescu pictorul, conducătorul școlii de pictură bisericească de la Buzău. Pentru acestea, episcopul Chesarie este considerat un alt ctitor al mănăstirii. În anul 1833, din îndemnul acestui episcop, și cu cheltuiala buzoienilor, s-a rezidit biserica *Sfinții Îngeri* din Buzău (care datează de pe la 1600). Tot cu sprijinul episcopului Chesarie a fost refăcută (după ce arse din temelie în urma unui incendiu), biserica de la mănăstirea Cheia, operă a meșterilor locali. Iconostasul din lemn

¹¹ Gabriel Cocora, *Episcopia Buzăului. Scurtă prezentare istorică*, Ed. Episcopiei Buzăului, 1972, p. 13.

¹² *Ibidem*, p. 24.

¹³ *Ibidem*, p. 16.

¹⁴ Nicolae Iorga, *Istoria Bisericii Românești....II*, p. 141.

sculptat și aurit, o remarcabilă operă de artă, a fost realizat de meșteri vienezi în stil baroc, fiind donația vrednicului episcop Chesarie al Buzăului. Din pisania de deasupra ușii de la intrare aflăm că biserica a fost sfințită la 20 iulie 1839, de către însuși, episcopul Chesarie. Printre realizările acestui destoinic vlădică buzoian s-a numărat și ridicarea mănăstirii Crasna. La 20 aprilie 1828, episcopul Chesarie porunca lui Matei, protopopul plaiului Teleajen, să meargă la locul ales pentru a face molifta de punere a temeliei. La 6 mai același an, Episcopia a dat actul de autorizare și lucrările au început, iar la data de 6 decembrie 1829 schitul a fost sfințit de episcopul Chesarie. Mai târziu, în anul 1840, episcopul Chesarie a restaurat și a împodobit și biserica Sfântul Dumitru din București „spre gloria a toate ziditorului”¹⁵.

Secolul al XIX-lea a însemnat în istoria eparhiei de la curbură Carpaților o perioadă de mari și importante ctitorii. În anul 1835, Chesarie a rezidit metocul Episcopiei Buzăului de la Săseni și a fondat schitul Cozieni ambele în județul Buzău, ca mai târziu, prin anul 1839, „prin osârdia și cheltuiala sa”, episcopul Chesarie să asigure și restaurarea mănăstirii de călugări de la Cislău. Episcopul Chesarie a zidit sau rezidit multe alte biserici din eparhia Buzăului, printre care amintim: restaurarea schitului Sfântul Gheorghe în anul 1844, a reparat biserica ruinată din comuna Găvănești, județul Buzău, a rezidit schitul de călugărițe de la Rătești, a terminat de refăcut biserica din comuna Pârscov în anul 1845.

În luna ianuarie 1832, Grigorie al IV-lea, Mitropolitul Țării Românești, un mare iubitor de carte, abia întors din exil, vine la Buzău și rămâne aici până în luna aprilie 1833, fiind găzduit de episcopul Chesarie Căpățână. Înaltul ierarh Grigorie al IV-lea stăruie la înjghebarea unei tipografii cu teasc, acesta scriindu-i lui Neofit, la 9 mai 1832¹⁶, să-i trimită de la București un teasc de tipografie, ceea ce se și întâmplă. Această tipografie provizorie a funcționat o scurtă perioadă, până la 14 aprilie 1833, când mitropolitul Grigorie a plecat de la Buzău și totuși, în acest interval de timp, se tipăresc patru cărți, toate traduse de mitropolit din grecește. În vremea lui Chesarie, lipsa cărților devenise acută, încât „prin biserică se găseau niște cărți așa de rupte, cârpite, mazăgălite și vechi, încât de abia se citea câte un tropar sau condac, oricărui îi venea să caște sau să doarmă”¹⁷. Trăind în plină epocă de redeșteptare națională, episcopul Chesarie a fost un activ susținător al dezvoltării învățământului religios și laic, văzând în răspândirea științei de carte un prim pas spre modernizarea societății românești. A fost preocupat în special de formarea preoților, conștient fiind că doar preoții învățați pot fi folositori patriei și

¹⁵ N. Iorga, *Inscripții...* I, p. 69.

¹⁶ Pamfil C. Georgian, *op.cit.*, p.18.

¹⁷ *Orologiu*, în prefață, Buzău, 1854, Muzeul Județean Buzău, nr. inv. 19589.

bisericii. Tocmai de aceea a reînființat tipografia (ce nu mai funcționa din 1768) și a patronat activitatea acesteia, încurajând nu numai tipărirea cărților pentru trebuința bisericii, ci și manuale și cărți de lectură, fiind „om care iubea învățătura și pe cei învățați” cum îl definea George Bariț în revista sa *Foaie pentru minte, inimă și literatură*. În strădania de a reînființa tipografia în cadrul Episcopiei Buzăului, acesta aduce, în anul 1833, „teascuri regulate” și slove noi de la tipografia universității din Buda¹⁸, angajează lucrători de la mănăstirea Neamț și reîncepe tipărirea de cărți folositoare preoților, credincioșilor, precum și de manuale școlare. În anul 1834, episcopul Chesarie repune în funcțiune tipografia Episcopiei de la Buzău, după o funcționare temporară a unei tiparnițe improvizate, pe care o reutilizează. Prima carte, *Sfătuire frumoasă și pe scurt pentru cel ce se pocăiește*, a apărut la 15 aprilie 1834 cu mențiunea că s-a tipărit „în Sfânta Episcopie din Buzău. Întru a sa acum din nou făcută tipografie”¹⁹. Conducerea tipografiei i-a fost încredințată lui Vasile Manole Buga, pe care în anul 1838 îl întâlnim cu titlul de vel pitar, și care în anul 1839 este înlocuit de către Dionisie Romano²⁰. Primii lucrători tipografi din tipografia episcopului Chesarie au fost: Gherontie de la Neamț, Meletie, ucenicul său, Petre Bărbulescu, așezător de litere, Marin Diaconul, Petre Golea, tipăritorul Constantin Raicovici²¹.

În perioada 1834-1846, se vor tipări în jur de 60 de cărți²² care pot fi împărțite după conținut în cărți de cult, laice, didactice, filozofice și periodice, printre care și cel dintâi ziar bisericesc românesc, *Vestitorul Bisericesc* (1839-1840), foaie religioasă și morală concepută și realizată de ierodiaconul Dionisie Romano (viitorul episcop al Buzăului), împreună cu Gavril Munteanu.

Episcopul Chesarie Căpățână a tipărit cu binecuvântarea și cheltuiala sa, zeci de cărți patristice și de cult, răspândite în cea mai mare parte gratuit, în ideea culturalizării poporului și redeșteptării sale naționale. Dintre cărțile de învățătură tipărite sub păstoria sa amintim: *Despre purcederea Sfântului Duh, Împărțire de grâu și Puțul Sfântului Ioan Gură de Aur* (1833); *Sfătuire pe scurt către cel ce se pocăiește* (1834); *Cazanii* (1834); *Tălmăcire la cei o sută cincizeci de psalmi* (1840); *Învățătură către preoți și diaconi* (1835); *Alcătuire aurită* (1837); *Carte foarte folositoare de suflet; Cinci cuvinte ale Sfântului Grigorie de Nyssa* (1838); *Chiriadromion* (1839) și altele. În anul 1836 este tradus și versificat în românește *Prohodul Domnului* de către ieromonahul

¹⁸ D. Furtună. *op. cit.*, p. 37.

¹⁹ Gabriel Cocora, *Tipar și cărțurari*, Ed. Litera, București, 1977, p. 14.

²⁰ *Ibidem*.

²¹ Pamfil C. Georgian, *op. cit.*, p. 20.

²² Vezi M. Păcurariu, *Dicționarul teologilor români*, București, 1996, p. 86-87.

Macarie, la cererea episcopului Chesarie, care îl și prefățează. Alte titluri de cărți de slujbă tipărite sub îndrumarea sa: *Evanghelia* (1834); *Molitfelnic bogat*, *Sfintele Liturghii* și *Psaltirea* (1835); *Ceaslovul bogat*, *Acatistier* (1836); *Octoih* și *Catavasier* (1839); *Sfintele Liturghii* (1840); *Psaltirea* (1841); *Agheasmatar* (1845).

Începând cu data de 22 iunie 1834, când moare mitropolitul Grigorie, episcopul Chesarie al Buzăului a fost delegat locțiitor de mitropolit împreună cu ceilalți doi episcopi ai vremii, Neofit al Râmnicului și Ilarion al Argeșului, până în 1840, când va fi ales mitropolit Neofit al II-lea.

Chesarie Căpățână, episcopul, a fost unul din precursorii învățământului românesc și ctitor de școală românească la Buzău. Iar pentru luminarea copiilor și folosul de obște al neamului, a întemeiat mai multe școli, precum: Seminarul Episcopiei, care și-a deschis porțile în anul 1836, școala de cântări, școala de pictură bisericească înființată în anul 1831 sub conducerea lui Nicolae Teodorescu. Chesarie a sprijinit și înființarea unui atelier de sculptură bisericească, în anul 1833, pus sub conducerea lui Dumitru Săpătorul care-i avea ca ucenici pe Agapie Sfinteș, Enache Tănase, Ivan Lipoveanul, poleitor. Aceștia au refăcut tâmpla de la biserica Episcopiei și alte decorații în lemn a multor biserici construite sau restaurate de Chesarie în Eparhia Buzăului. Acesta înființează și școala națională, prima școală în limba română la Buzău, care și-a deschis cursurile la începutul anului 1832²³. Această școală elementară avea trei clase, 50 de elevi²⁴, iar ca prim dascăl al școlii a fost ierodiaconul Dionisie Romano. În aceste școli ctitorite de episcopul Chesarie au fost aduși cei mai buni profesori, duhovnici și dascăli din Țara Românească, iar de pe băncile lor au ieșit viitori episcopi, preoți și dascăli aleși, precum și pictori renumiți. Elevilor li se cerea cel dintâi credință tare în Dumnezeu, rugăciune și viață morală desăvârșită.

Pentru formarea pictorilor de biserici l-a angajat pe pitarul Nicolae Teodorescu (1797-1880) din Odobești, deschizând o „școală de zugrăvi de subțire”, în chiliile din incinta Episcopiei²⁵. Multe din bisericile zidite sau restaurate de episcopul Chesarie au fost pictate de Nicolae Teodorescu împreună cu elevii școlii de pictură de la Episcopie. Între anii 1834 și 1837, școala de pictură bisericească s-a închis, deoarece Nicolae Teodorescu fusese trimis de către episcop să zugrăvească mitropolia din București.

Chesarie este cel care a pus și bazele „școlii de psaltichie”, pentru buna

²³ I. Ionașcu, *Material documentar privitor la istoria Seminarului din Buzău 1836-1936*, București, 1937, p. XVIII.

²⁴ Dimitrie Gh. Ionescu, *Istoria orașului Buzău, din cele mai vechi timpuri până astăzi*, Ed. Litera, București, 1979, p. 130.

²⁵ Gabriel Cocora, *Episcopia Buzăului...*, p. 42.

pregătire a cântăreților bisericești, iar pentru asta a chemat de la București pe cunoscutul dascăl Matache (fost elev al lui Macarie)²⁶. Episcopul Chesarie era bun cântăreț, cunoscător al muzicii, îi plăcea să slujească asistat de numeroși clerici. În școala de cântăreți de la Buzău a învățat și Iosif Naniescu²⁷, și el un mare muzicant și compozitor de muzică bisericească. Episcopul Chesarie merită să stea la loc de cinste între cunoscătorii de muzică bisericească deoarece a sprijinit foarte mult tipărirea și retipărirea cărților în acest domeniu²⁸. Tot episcopul Chesarie este cel care l-a îndemnat și l-a susținut pe Anton Pann să traducă și să tipărească diferite cărți de muzică psaltică, astfel încât, în 1841 acesta tipărește *Doxastarul*²⁹. Opera cea mai de seamă pe care a înfăptuit-o arhiereul Chesarie în acest domeniu al muzicii bisericești psaltice, este tipărirea *Prohodului* în limba română, tot el hotărând în luna august 1845, să fie trimis la Sfânta Episcopie câte un reprezentant din fiecare mănăstire pentru a învăța muzica psaltică.

Prin Legea pentru seminarii, protopopi și preoți votată la 7 mai 1834, care hotăra înființarea pe lângă fiecare Episcopie a unui seminar, se puneau bazele organizării unui învățământ modern, de stat pentru pregătirea preoților. Pe baza acestei legi, completată cu Regulamentul pentru organizarea seminarelor (adoptat în mai 1835), s-au înființat în cursul anului 1836 seminarul central de la București (în februarie) și seminarul de pe lângă episcopia Buzăului³⁰.

Seminarul de la Buzău și-a deschis cursurile la inițiativa neobositului episcop Chesarie Căpățână, în data de 15 august 1836, cu ocazia praznicului Adormirii Maicii Domnului al Catedralei Episcopale. Regulamentul din 1835 a stabilit ca, seminarele să aibă patru clase, la absolvire, elevii urmând să fie hirotonisiți preoți sau diaconi. Seminarul din Buzău și-a început cursurile cu 20 de elevi interni, întreținuți de Episcopie și cu 8 elevi externi. Legea fixa numărul bursierilor, la Buzău urmând a fi 20 de elevi bursieri, precum și fondul de întreținere al acestei școli, care consta din dania a 10 lei, plătită anual de fiecare preot și diacon³¹. Primul director și profesor al seminarului, căruia i se datorează buna organizare, a fost tânărul cărturar ardelean, Gavril Munteanu (1812-1869). Acesta a ținut un discurs inaugural la deschiderea anului școlar (1836-1837), arătând astfel rostul Seminarului: „Dacă voim ca, cuvântul lui

²⁶ Buzău. *Mică enciclopedie istorică*, Ed. Alpha, Buzău, 2000, p. 162.

²⁷ Vezi Corneliu Buescu, *Școala de cântăreți de la Buzău*, în *Studii de muzicologie*, vol. XVIII, București, 1984, pp. 185-196.

²⁸ Cezar Țăbărnă, *Istoria Creștinismului (DCCCXLI), Episcopul Chesarie al Buzăului în Lumina* din 30 noiembrie 2007.

²⁹ Vezi Mircea Păcurariu, *Dicționarul teologilor români...*, pp. 86-87.

³⁰ Buzău. *Mică enciclopedie...*, p. 105.

³¹ I. Ionașcu, *op.cit.*, p. XX.

Dumnezeu, științele, cultura să-și întindă ramurile sale făcătoare de bine peste tot pământul românesc, să începem de la preoți... Să ne silim a scoate clerul din trista sa stare, în care l-au împins întâmplările iar nu greșeala sa. Să dăm mână de ajutor bărbaților acelora patrioți, cari, prin astfel de mijloace sfinte, vor ca să deștepte nația românească din amorțirea ei și să-i insuffle vie energie, pentru a pune stavilă nenorocirilor acelea, ce poate viitorimea, în sânul său cel nepătruns, le păstrează încă pentru noi”³².

Episcopul Chesarie n-a putut lua parte la festivitatea deschiderii cursurilor, fiind reținut cu treburi la Mitropolie, dar a trimis o scrisoare plină de povătuiri tinerilor seminariști, citită de învățatul arhimandrit Eufrosin Poteca. Inițial, noul seminar a funcționat în casele domnești de la Episcopie (actualul palat episcopal). La scurt timp prin strădaniile episcopului Chesarie s-a ridicat o clădire nouă pentru seminar, în stil neoclasic, cu 16 săli, în curtea Episcopiei, terminată în luna noiembrie 1838, folosită până azi, cu adaptările și renovările necesare. Noua clădire arăta ca un palat somptuos, într-un oraș cu clădiri foarte sărăcăcioase și drumuri nepavate, admirat de toți călătorii care poposeau prin Buzău, descris în cele mai elogioase cuvinte inclusiv în memoriile de călătorie și presa vremii. Dacă pentru vizitatorii români seminarul înfățișa priveliștea unui palat, iar negustorii din târgul Drăgăiciei veneau în mod special aici să privească frumoasa zidire, pentru străini ea era tot așa de interesantă³³. Despre acest impozant local al Seminarului, francezul Felix Colson prezent la inaugurare nota în anul 1839 că *este un palat magnific*³⁴, iar despre Chesarie că *este de un luminat patriotism*. Episcopul Chesarie a făcut cu cheltuiala sa biblioteca Seminarului, cu cărți românești dar și în alte limbi, dăruind chiar el personal cărți elevilor seminariști. Pentru ca seminarul să-și atingă scopul său înalt, episcopul Chesarie a avut grijă să-i dea profesori buni. Afară de Gavril Munteanu, episcopul a adus aici pe Damaschin Bojinca de la Iași, pe Iosafat Znagoveanu, profesor și ecleziarh al Episcopiei, pe C. Protopopescu, Petre Suci, I. D. Petrescu, cunoscător în Istoria Bisericii Române. Datorită profesorilor, episcopul Chesarie a reușit să afirme Seminarul din Buzău ca pe o instituție clericală de frunte. Eforturile și înfăptuirile sale pe tărâm școlar pomeau din convingerea că grija pentru educarea tineretului este cea dintâi în programul oricărui om cu înalte responsabilități³⁵.

Acest neobosit episcop și credincios păstor al bisericii lui Hristos a purtat permanent grijă de fiii săi duhovnicești, zidindu-le lăcașuri, dându-le preoți

³² *Ibidem*, pp. 22-25.

³³ Gabriel Cocora, *Episcopia Buzăului...*, p. 27.

³⁴ Dimitrie Gh. Ionescu, *op. cit.*, p. 129.

³⁵ Valeriu Nicolescu, Gheorghe Petcu, *Oameni de ieri – Oameni de azi*, vol. I, Ed. Alpha MDN, Buzău, 1999, p.100.

buni, cercetându-i personal și hrănindu-i cu cărți de învățătură și cuvinte părintești. Iar ca ucenic al unui mare episcop, Iosif al Argeșului, a ridicat și el nu puțini ucenici și fii suflatești, dintre care cel mai renumit a fost ierodiaconul Iosif Naniescu, venerabilul mitropolit al Moldovei de mai târziu. Acest tânăr basarabean, orfan de părinți, Iosif Naniescu, care a fost tuns în monahism chiar de episcopul Chesarie, a fost elev al Seminarului de la Buzău. Chesarie a încurajat și a susținut material și pe alți elevi ai Seminarului care s-au remarcat prin talente deosebite: lui Nicu Deșliu i-a publicat traduceri în tipografia episcopiei, pe Costache Deșliu și Dimitrie Racoviță i-a trimis cu burse la Atena pentru a se perfecționa în cultura teologică și în limba greacă. Lui Gheorghe Tattarescu, viitorul mare pictor, pe vremea aceea ucenicul pitarului Nicolae Teodorescu, i-a acordat o bursă pentru studierea picturii în Italia, la Roma (1845–1851), unde urmează Academia din San Luca. A fost protectorul multor muzicieni, protopsalți, cum au fost Macarie Ieromonahul, Anton Pann, Iosif Naniescu, Matache Cântărețul și alții. Un alt apropiat al episcopului Chesarie a fost Filotei, viitorul episcop, pe care l-a făcut arhidiacon și econom al Episcopiei, conducând treburile Episcopiei cu multă cinste până la moartea lui Chesarie. Atunci a fost ales locțiitor de episcop, iar la 4 septembrie 1850 a fost ales episcop de Buzău.

Episcopul Chesarie s-a îngrijit în mod deosebit și de organizarea și viața monahală manifestând o deosebită grijă pentru biserica și clerul din eparhia Buzăului. Se cunoaște în acest sens, o scrisoare trimisă de episcop în data de 9 septembrie 1844 către starețul mănăstirii Ciolanu³⁶ cu privire la modul în care trebuie condusă mănăstirea. Iar un an mai târziu, în data de 14 august 1845³⁷, în îndreptările trimise de el egumenului Antonie de la Mănăstirea Ciolanu în zece puncte, a scris un adevărat tratat de viață monahală, de spiritualitate, un regulament monahal, recomandând spovedanie zilnică și împărtășire săptămânală, și îndemnând ca toate problemele să se discute în sobor, în trapeză și în biserică.

Din păcate, în urma unei pneumonii ce l-a ținut la pat vreme de o săptămână, la 30 noiembrie 1846,³⁸ într-o sâmbătă, se stinge din viață cel ce a fost episcopul Chesarie al Buzăului, o figură puternică și de referință a istoriei noastre bisericești și naționale.

Într-o lungă păstorie de douăzeci și unu de ani, cel ce a rezidit din temelii Episcopia Buzăului, a pus pe picioare învățământul seminarial în această eparhie, a contribuit la tipărirea atâtor cărți de care se simțea nevoia în parohiile buzoiene și nu numai, a fost chemat la Dumnezeu pentru a da seamă

³⁶ Pamfil C. Georgian, *op. cit.*, p. 67.

³⁷ *Ibidem*.

³⁸ *Ibidem*, p. 68

pentru cele săvârșite în răstimpul viețuirii pe pământ. În ziua de 1 decembrie 1846, *Vestitorul românesc* scria: „... Cine nu vede câte jertfe, câte piedici și greutăți n-a avut a încerca bărbatul cel zelos în ridicarea unor clădiri așa mărețe? ... Oricine va putea cunoaște, că viața acestui om mare n-a fost decât un șir de fapte bune, un model de perfecție și că dacă moartea, acest vrăjmaș al omenirii, nu l-ar fi răpit cu ghearele sale cele înghețate din mijlocul atâtor fapte strălucite, Eparhia Buzău în scurt timp ar fi stat a se disputa cu alte Eparhii din lumea cea luminată, atât în frumusețe cât și în organizație. ... La 1 decembrie a venit ștafetă de la Buzău că a murit Episcopul Chesarie, un model de perfecție și despre purtarea sa bisericească și despre sentimentele de bun român. Oricine va recunoaște că frumusețea zidurilor, regula slujbei dumnezeiești, buna organizație și ținere a Seminarului, strășnicia moralului evanghelic păstrat cu stăruire și cu cuvântul și cu pilda, au fost lucrurile cele mai însemnate la care Prea Sfinția Sa a jertfit cu mulțumire și entuziasm mulțimea anilor ce a ocupat scaunul păstoresc”³⁹.

Trecerea sa în neființă a constituit o grea pierdere pentru biserica și credincioșii săi. La înmormântarea sa au participat înalți ierarhi și slujitori ai altarului precum și o mulțime de oameni din popor. Prin tot ceea ce a construit și a tipărit, prin tot ajutorul pe care l-a dat, Chesarie al Buzăului rămâne înscris cu litere de aur în istoria Episcopiei Buzăului și a Bisericii Române. Va fi înmormântat afară de lăcașul sfânt al Episcopiei, piatra lui de mormânt purtând această frumoasă inscripție: „Oprește-ți, trecătorule pasul, în respect lângă pașnicul locaș al Colosalei umbre; sacru e mormântul. Aici Ierarhul Chesarie trupul își odihnește de multele în puțin timp jărtfiri spre gloria Domnului, Patriei și eternii sale memorii. Năs(cut) 1784, Epis(cop) 1825, răpo(sat) 1846 noemv(rie) 30”.

Unul dintre cei mai apropiați fii duhovnicești ai episcopului Chesarie a fost ucenicul său Iosif Nania, viitorul Mitropolit al Moldovei (1875-1902). Acesta ține un frumos discurs, la 40 de zile de la moartea episcopului, despre ce a însemnat pentru Chesarie Căpățână slujirea ce a dobândit-o și despre meritele și realizările acestui episcop care și-a închinat viața lui Dumnezeu și credincioșilor săi. Iosif Nania a ținut să evidențieze în acest moment solemn realizările episcopului Chesarie din anii de păstorie, precum și marea personalitate a acestuia: „...Așa a trăit și așa a murit bunul nostru păstor. A știut zic bine a trăi și bine a muri în Domnul, lăsându-ne nouă vieța sa, un vrednic model de purtare bisericească și simțiminte de păstor adevărat; un vrednic model de evlavie, credință și curățenie, cum se cuvine să trăim, pentru ca să

³⁹ *Vestitorul românesc* X, nr. 95, din data de luni, 2 decembrie 1846, p. 388, apud Pamfil C. Georgian, *op. cit.*, p. 68.

știm cum trebuie să murim ... Așa, Fraților, noi am pierdut pe un bărbat al darurilor, pe bărbatul evlaviei și al credinței, pe un Ministru al lui Iisus Christos. ... În el Biserica a pierdut pe un înfrumusețător și apărător al ei; Eparhia pe păstorul și Arhiereul ei cel cuvios; Patria pe lucrătorul și doritorul fericirii ei; prietenii pe prietenul cel adevărat. Tot care e român adevărat, bine simțitor și bine cugetător, verse azi o lacrimă asupra mormântului aceluia ce nimic n-avea mai presus de tot ce e român, virtuos, cinstit, adevărat ...”⁴⁰.

ANEXĂ

Cuvântarea ținută de Episcopul Chesarie la instalarea sa ca Episcop al Buzăului, 5 aprilie 1825.

„Firea, care este lucrată cu dreapta cea tot puternică și a tot săvârșitoarea Dumnezeire, a eve și prea deslușit arată, că totul acesta, cât se vede și cât se cugetă, este alcătuit întru totimea sa din mădulări, și nu ar fi tot, de nu ar fi tocmit din părți.

Acestui cuvânt stau mărturii adevărate și netăgăduite chiar cereștile trupuri, căci de își va ridica cineva din oameni ochii la înălțime, acela va vedea mulțime de trupuri rătăcitoare și nerătăcitoare cu deosebite însușiri, cu deosebite mișcări, cu deosebite mărimi și cu deosebite depărtări.

Toate aceste trupuri, unul firește carele trăgând de toate cu neprefăcuta abatere și toate pe unul cu nedeslegata alcătuire, întocmesc pre totimea cea dintru înălțime, care nici s-au deslegat veri odată dintru început, nici se va deslega până la sfârșit, pentru că așa este buna voință a ziditorului și totul acesta este unirea multora într’una.

Același om de va privi la ființele cele de jos vedute, negreșit va vedea mărimea pământului, mulțimea dobitoacelor, mulțimea păsărilor și a celorlalte nesimțitoare ființe, precum pietrele, lemnele și celelalte și fără îndoială, firește va simți, că din părți se alcătuiesc totul și din mădulări întregimea și această întregime este unirea multor în una.

Același om de va lua seamă la alcătuirea trupului său, va cunoaște fără îndoială; că din mădulări este alcătuit întru totime. Fiecare mădular este trupul omenesc, după deosebita îndemânare mișcându-se, ajutându-l pe celălalt mădular, și acela pe altul, și toate pe unul, și acest unul este totul, și de nu ar fi avut mădulări, nu ar fi trup, ci nimica, și acest trup este unirea multora în una.

⁴⁰ *Biserica Ortodoxă Română*, 1893, apud Pamfil C. Georgian, *op. cit.*, p.104.

Sfânta Sobornicească Biserică, începutul și sfârșitul, ce dintâi și apoi pricină a înfrânării și mântuirii omenești, de multe ori corabiei s-a închipuit de purtători de Dumnezeu părinți. Această corabie este alcătuită din multe și deosebite materii: din lemn, fier și altele, și de nu ar fi alcătuită din acestea nu ar fi întregime, ci nimica și această întregime este unirea multor în una!

Această duhovnicească corabie se cârmuiește și se poartă de mulți, începând de la cârmaciul și capul său Christos și până la ceilalți slujitori ai corabiei, cum Apostolii și alții. Mântuitorul o îndreaptă cârmuind-o, Apostolii vâslesc cu vâslele slujbei lor și ceilalți sfinți bărbați lucrează la alte trebuințe ale corabiei.

Toți aceștia sunt întrebuințați întru acesta și toți sunt un trup și o alcătuire în treaba Dumnezeirii corăbii, de o duc la mântuitoarele limanuri și această alcătuire este unirea multor în una.

Neamul omenesc de la început înmulțindu-se cu curgerea anilor pe fața pământului s-au despărțit de mai în urmă în multe popoare după seminție și rudă, și fiecare popor de oameni însineșând partea pământului, pe care se afla locuind, au numit-o patrie, și această patrie este unirea multora în una.

Cuvântul acesta de patrie înrădăcinându-se în inima oamenilor au ajuns a fi cea mai întâi râvnă omenească, pentru că vedem stând martori acestui adevăr, firea, istoria cea din înăuntru și cea de afară. Bătrânul Patriarh Iacob, aprins fiind de dorul patriei, a lăsat blestem fiilor săi, ca după moarte să-i aducă oasele în pământul strămoșilor lui, adică patrie.

Odisefs, măcar că avea o patrie prea mică Itaca, dar însă, mai mult a ales a fi în proasta sa patrie, de cât să primească nemurirea, pe care i-o oferea Dumnedoe Calipso, și câți alții nenumărați asemenea acestor au lăsat această pildă omenirii.

Toate împărățiile, neamurile și norodele de obște și fiecare seminție în parte, au jertfit pe fiii lor pentru unirea patrioților și pentru folosul patriei; mai mult au ales a murii o parte dintrânșii de cât să li se desfacă unirea și să li se slăbească patria. Istoria, spre rușinea celor ce nu voesc a se uni și spre nemuritoarea slavă a celor ce voesc unirea spre folosul patriei, pune înainte pe viteazul Temistocle și pe Aristide elenii. Aceștia vrăjmășindu-se între dânșii pentru deosebitele lor daruri, se pizmuiau până la moarte, dar însă când era vorba pentru cinstea și folosul patriei, amândoi dintr-o glăsuire lăsau vrajba și reaua cugetare la o parte, și înfrățindu-se fără fățarnie se luptă împotriva vrăjmașilor până la izbândă, și slăviții biruitori întorcându-se amândoi în patrie, dobânda cununile vitejiilor lor, și apoi iarăși se pândiau pentru cele în parte ale lor vrăjmășiri. Drept aceea, neamurile cele vechi ca pe o firească avea vorba aceasta: „**Nu este nici un lucru mai dulce ca patria**”.

Câți bărbați după vreme, ajutoarați de darurile lor, cele firești și cele câștigate, s-au jertfit prin vărsare de sânge au hulit bogații, au trecut cu vederea slave, au urât desfătări și toate alte bunătăți le-au considerat de nimica în pământ străin și au ales a muri pentru patrie! Câți și în vremea de acum, având pe același dar al patriei, urmează acelorași întru totul! Puțini s-au zis spre dovada dragostei și a iubirii de patrie, pe lângă nenumăratele dovedi, care arată pre acest adevăr. Omul nici prin graiu poate arăta, nici prin scris poate închipui cât foc arde în inima lor, când în străinătate aflându-se gândesc la patrie, și atât de mult biruește dragostea patriei pe celelalte plăceri, încât toate le are de al doilea, fie patria sa cât de mică, cât de proastă și ori cum ar fi.

În unele popoare statornicindu-se unirea oamenilor și iubirea de patrie înrădăcinându-se, au crescut, au sporit și s-au făcut neamuri nebiruite. Întraltele iarăși de neunire încuibându-se iubirea de sine și egoismul s-au făcut în cele din urmă jertfă a dușmanilor, răspândind părțile poporului, așternând pustiile și spre pildă de ocară au lăsat numai urmele zidurilor. Amar lucru! Dărăpănătoare pricină! Unirea popoarelor și iubirea de patrie au întemeiat stâlpi neclintiți, iar blestemata neunire a lăsat numai mormânturi. Unirea este pomul cel răsădit lângă izvoarele care aduce fericirea popoarelor, iar neunirea este copacul ticăloșilor, care de și rodesc, însă rodirile lui până au ajuns la copt, de crude putrezesc. O unire! Maica omenirii! Și o! blestată desbinare și iubirea de sine, organele tuturor amărătelor nenorociri și ale ticăloșilor omenesci! Cel ce defaimă unirea, dragostea aproapelui, slava și cinstea patriei, acela este om rău, împietrit, nesimțitor, vrăjmaș al omenirii, potrivit lui Dumnezeu, tăgăduitor al fireștilor sfinte datorii, lepădat de credință și blestat de obște, căci zice gura cea nemincinoasă a bisericii: „**Să iubim unul pre altul ca într'un gând să mărturisim!!!**” și acesta privește cu totul la unirea și statornicia prin dragoste.

Țara Românească, după nenorociri, câțiva ani sunt de când a scăzut din vitejeasca sa întregime și putere și a căzut sub veninata asprime a grecilor, adică a fanarioților și a altor, care au pribegit din patria lor pentru răutatea lor, precum se mărturisesc din ranele nu lesne de vindecat ale țării. Cu toate acestea văzut-am în multe rânduri pârlej, prea îndemânatic ca să se disgarbovescă de povara amărătelor greutăți, în multe rânduri au adus lui Dumnezeu în politicescul orizont al țării pre soarele deșteptării, care este cea singură pricină a desrădăcinării de nemurire; de multe ori firește de la sine a venit lucru întru îndemnare; dar însă veninul cel omorător și buriana cea otrăvitoare, care ieșea din răsadnița cea vicleană a grecilor, adică zavista, pre care potrivit neam a presărat-o după vreme în frunțașele părți ale pământurilor României nici o dată n-au îngăduit a vedea trupul românesc vindecat de boala de neunire; căci prin lingușitoarele și fățarnicele lor mijloace pricinuind țării pre ciuma răzvrătirii, dezbinării și a neunirii, au așternut-o în cele din urmă mai moartă în mormântul

năprasnicilor năvăliri și în grozava groapă a anului cu leatul 1821, pre care de atâția ani adânc o surpaseră și tare o zidiseră prin arhitectura relelor cugetări. Acest an cu adevărat s-au arătat privesiștea celor sub suflet încuibate grecești rele cugete! Acest an deși amar la sufletul românescului trup, dar însă meșter povățuitor românilor este pentru vremile viitoare. Acest an cu adevărat s-au arătat alt Apelis, zugrăvind pe de o parte înegritul suflet al grecilor cu cele mai adevărate vopseli ale adevărului și pe de alta arătând românilor poteca desrobiei lor și a dobândirii binelui lor. O! anule 1821! Tu, cu adevărat prin intrare'ți de și ai pricinuit românilor amărăciune, dar de o dată deșteptare.

Lunile tale academiă s-au închipuit pentru români; zilele tale învățături s-au făcut pentru români; ciasurile tale, dascăli s-au așezat pentru români; iar minaturile tale ca niște luminători s-au înfipt în simțurile românilor!

Drept de aceea, fiecă care trup, care poartă într-însul suflet românesc, este dator ție să-ți hărăzească cele mai dulci minute ale vieții sale. Neamul românesc are sfânta datorie, ca în mijlocul patriei lor să ridice spre pomenirea ta un monument spre vecinica ținere de minte, pentru că întradevăr tu ești anul bunătații Domnului. Deșteaptă-i din beția duhului grecesc și tresvește-i spre a învăța din ceea ce au pățimit, căci de a greși de două ori întracea, nu este lucru de bărbat înțelept.

Iar când dintr-acesta nu se vor înțelepți Români și nu vor cunoaște răutatea ce le au pricinuit Grecii atâția ani și nu se vor uni spre folosul patriei lor, atunci cu adevărat sunt vrednici de batjocura neamurilor și Grecii cu toată îndrăzneala pot spune că: Ellada scoate bărbați, iar Valahia roduri! O! hulă neștearsă! O! rușine vrednică! Și o ticăloșie a răzvrătiților români!

Ci dară Românilor! Voi ceia ce sunteți strănepoți ai slăviților acelor bărbați, rușinați-vă de a fi batjocura Grecilor! Voi ceia ce ați fost oare când slăviți în istorie, nu vă mai smeriți grumazul la amăgitoarele momele ale grecilor. Nu mai fiți orbi miluitori către nemulțumitorii aceia, care să vă aducă în stare ca ei să vă pre voi dintr-al vostru! Dezbrăcați-vă de haina cea cu pole lungi ai iubirii de sineși și vă îmbrăcați în strălucitorul veșmânt al iubirei aproapelui și al patriotismului! Priviți în oglinda anului cu leatul 1821, și aceea vă va arăta ce fel ați fost până acum și cum trebuie să fiți de acum înainte! Fugiți departe de gâdilitura măzlisirei Grecilor și iubiți-vă unul pre altul! Depărtați de lângă voi arcurile slavei deșarte și numai pătrundeți pre ai voștri cu veninatele săgeți ale mărturieii cei sulemenite! Toți să iubească pe unul și unul pre toți, căci tot o frământură sunteți!

Iubiți unul pre altul întru legătura dragostei căci cel ce rămâne întru dragoste, întru Dumnezeu rămâne și Dumnezeu întru-însul !!!”.

BISHOP CHESARIE CĂPĂȚĂNĂ (1825-1846)

Abstract

Chesarie Căpățână, the great Romanian hierarch of the 19th century, belongs to the generation of our cultural renaissance. His pastorate shows him as an important personality, full of devotion whose actions are still known in the Buzău diocese. Living in an era of national revival, Bishop Chesarie encouraged actively the development of the religious and secular education, because he considered the spread of science as a first step to the modernization of the Romanian society.

Bishop Chesarie accorded a particular attention to organizing the monastic activity, with a special care for the church and clergy of the Buzău diocese. All along his episcopacy, Chesarie was of an irreproachable virtue, loving the monastic life, he told those who came to him, not to live well, but to die well.

Through all the things he built and printed, through all the help he granted to everybody, his name, Chesarie of Buzău, remains engraved in gold letters in the history of the Buzău diocese as well as the Romanian Church.